

Γ. Μ. Διδάκτος

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΝ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΩ

Ο ΑΤΥΧΗΣΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Ι

Ἀγαπητέ μοι κ. Ἀρσένη

Ἐχγετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μὲ παρακαλέσητε νὰ σᾶς στείλω γραμμάς τινας διὰ τὸ ἀληθῶς ὠραϊόν σας ἔργον, τὴν «*Ποικίλην Στοάν*», εἴχετε ὅμως καὶ τὴν ἄδικον σκέψιν νὰ μοὶ ὑποδείξητε καὶ τὸ θέμα. Διὰ τί, φίλτατε, νὰ μοὶ ὑπενθυμίσης ἀλγεινὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς μου, θλιβεράν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπέκλωσεν ἡ μοῖρα ἐν τῇ ἐκπληρώσει καθήκοντος φιλικῆς καὶ ὑποχρεώσεως ἱεράς; Ἡ τοῦλάχιστον νομίζεις ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ κινήσω τὴν συμπάθειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου πρὸς ἓνα ἄνθρωπον, ὅστις ἀπλούστατα ὑπῆρξε φιλόσοφος καὶ ποιητής—τί σχολαστικὸν τίτλον—καὶ τώρα εἶναι παράφρων κεκλεισμένος ἐν φρενοκομείῳ χωρὶς κανεὶς δι' αὐτὸν νὰ ἐρωτᾷ;

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ! Πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς κόσμος διεσάλπιζε τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ ἐκ Θράκης φοιτητοῦ τῆς φιλοσοφίας, τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ, καὶ τοῦτο διότι ἐνθουσιωδῶς οἱ εἰσηγηταὶ δύο ποιητικῶν διαγωνισμῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἑλληνοδίκου ἐβράβευσαν δύο ποιήματά του, ἅτινα αὐτοῖς ἀπέστειλε, τὸν «*Βασιλέα Κόδρον*» καὶ ταῖς «*Ἄρες-Μάρες-Κουκουράρες*». Θερμότεραι καὶ μᾶλλον ἐνθαρρυντικαὶ κρίσεις σπανιώτατα εἰς ἑλληνικὰ διαγωνίσματα ἀπηγγέθησαν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ εὐρίσκει ἡχώ εἰς ποικίλα εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ καὶ ἡ *Madame Adam* ἐν τῇ *Nonvelle Revue* ἀπεδέξατο μετὰ χαρᾶς νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ὠραῖόν του διήγημα «*La peché de ma mère*» ἀκριβοπληρώσασα μάλιστα αὐτό. Δύο-τρία φιλοσοφικά του ἔργα ὑπερεπηνέθησαν ὡσαύτως ἐν Εὐρώπῃ, τὸ δὲ πολύκροτον σύγγραμμά του ἡ «*Φιλοσοφία παρὰ Πλωτίω*» ἔτυχεν ἔκτενῶν ἀναλύσεων συμπαθητικωτάτων παρὰ πολλῶν εὐρωπαϊῶν σοφῶν. Μετὰ ἔτη ἄρκετὰ ὁ Βιζυηνὸς ἐπιστρέφει ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγορεύεται ὑφηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τότε ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «*Παρνασσοῦ*» εἰς δύο συνεχεῖς ἐσπερίδας ἀπήγγειλε τὰ δύο μεγάλα του ποιήματα, τὴν «*Μητέρα τῶν Ἐφτά*» καὶ τὴν «*Κόρην τοῦ Πύργου*». Ἄπειρος κόσμος, ὅλον τὸ *high life* τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας κατεχειροκρότει τὸν ἐστεμμένον ποιητὴν καὶ τὴν ἐπομένην ἡ «*Νεῖα Ἐφημερίς*» εἰς ἑκτακτα διπλᾶ φύλλα ἐξετύπου τὰ δύο ἐκεῖνα ποιήματα. Σιγὴ ἐπῆλθε κατόπιν καὶ μόνον ὅταν ὁ ποιητὴς ἐξέδωκεν ἐν Λονδίῳ τὰς «*Ἀτθίδας Αὔρας*», πολλοὶ δὲ ξένοι καὶ τῆς ἡμετέρας φιλολογίας ἐρευνηταὶ μετέφραζον συνεχῶς πλείστας αὐτοῦ ποιήσεις, μόνον τότε τὸ ὄνομα τοῦ Βιζυηνοῦ συνεκέντρωσε καὶ πάλιν τῶν πολλῶν τὰς ποικίλας κρίσεις. Ἄλλ' ἡ λήθη ἐπῆλθε ψυχρὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὅστις καὶ ξένος ἐν Ἀθήναις ἦτο καὶ τῆς πολιτικῆς ἄμοιρος καὶ σωματικὴν κατασκευὴν εἶχεν ὀλοτελῶς παράξενον. Ὁ ἴδιος ἦτον ἀπογοητευμένος ὡς ὑφηγητῆς, εἰς τὸν ἐπιστημονικόν του ἀγῶνα παλαιῶν πρὸς φαῦλον κομματισμὸν καὶ τερατώδεις ἀξιώσεις καθηγεσίας. Καὶ ἡ πτωχεῖα . . . ὦ ἦτο τὸ ἀφορητότερον, ὅπερ τῷ προσεπῆλθε. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1892 μὲν ἐσπέρα διεδόθη αἴφνης, ὅτι ὁ ποιητὴς παρεφρόνησεν. Ἀγάπη, οἶκτος ἐξηγέρθησαν ἀμέσως ἀνὰ τὴν κλασικὴν πόλιν, ἀλλὰ φεῦ! ἵνα καλύψωσι μὲ τοιοῦτον ἐπιτύμβιον τὸ ἀλησμόνητον ὄνομά του εἰς τοῦ χρόνου τὸ ἀχανές!

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν θὰ ἱστορήσω τὸν λιγύμολπον ψάλτην, τὸν ἐμπνευσμένον ποιητὴν, οὔτε τὸν βαθὺν φιλόσοφον καὶ καλλιτέχνην λογογράφον, ἀλλὰ τὸν ἔκρυθμον νοῦν, τὴν σκελετώδη φαντασίαν, τὸν παράφρονα Βι-

ζυγνόν, καί ἐν τῇ φωτογραφίᾳ τῆς ἀτυχίας του θά παραθέσω μερικάς ποιητικάς ἀναλαμπάς καί φωτογραφικάς ὄψεις τοῦ ἐρείπιου τούτου, ὅσας ἐφείσθη ἡ μανία νά συντρίψῃ, μερικά του ποιήματα, ἅτινα ἐξέλεξα ἐν τῷ φρενοκομείῳ ἐκ τοῦ σημειωματαρίου του. Μὴ ἀπορήσητε διόλου δι' αὐτό. Ὁ ποιητικὸς νοῦς τοῦ Βιζυηνοῦ ἔχει ἀναλαμπάς καί εἰς τῆς παραφροσύνης ἀκόμη τὸν σάλον. Μόνον θά παρακαλέσω τὸν ἀναγνώστην μου νά μὲ παρακολουθήσῃ εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Δαφνίου ἐνῶ ὠδήγουν αὐτὸν ἀτημέλητον, μὲ ἐξημμένην τὴν φαντασίαν, περιδεῆ καί φοροῦντα τὸ ἠριθμημένον ἔνδυμα ἐνός φρενοκομείου καί ἀκαταπαύστως χειρονομούντα. "Ἄν συμπαθῆσῃ δι' ὅσα θ' ἀναγνώσῃ, ἅς ἐνθυμηθῇ «τὸ γλυκὸ φωνο κουδοῦρι, τοῦ Σαιξπήρου, τὸ βραχνό, παράτορο καὶ βραϊσμένον», ἵνα πεισθῇ ὅτι εἶνε ἀληθεστάτη ἡ παρομοίωσις. Τοῦλάχιστον ὁ ἰδικὸς μου νοῦς ἀμέσως αὐτὴν ἀνεμνήσθη, μόλις ἀνεπόλησε τὰς θλιβεράς τῆς συνεντεύξεώς μας στιγμὰς καί ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐκύλισεν ἀκόμη ἐν δάκρυ διὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὸν ὁποῖον εἶχε θαυμάσῃ ὁ νοῦς μου καί ἀγαπήσῃ ἡ καρδίᾳ μου. Θά διηγηθῶ ὅσον ἐνθυμοῦμαι ἀλλὰ συντόμως τὴν συνδιάλεξίν μας ἐκεῖνην.

II

Θέμα τῆς διαλέξεώς μας ἦτον ἡ σύγχρονος φιλολογία. Ἐξήτει νά μοι ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς γεννᾶται ὡς τοιοῦτος, ὅτι εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ κοινωνικοῦ ἐδάφους ὁ ἐκλεκτός, ὁ πολύτιμος, ἀλλὰ καί τὸ πόρισμα τῆς συγχρόνου διανοητικῆς ἐργασίας. "Ὅτι δὲν ἐννοεῖ ποιητὴν κανένα ἂν δὲν εἶνε ἐκ φύσεως τοιοῦτος ἀλλὰ καί ὅτι δὲν ἐννοεῖ ποιητὴν, τὸν μὴ φιλοσοφοῦντα, τὸν μὴ κάτοχον ὅλου τοῦ διανοητικοῦ πορίσματος τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας, τὸν μὴ ἐγκυκλοπαιδικόν. Εἶνε, μοι λέγει, βαρὺ τὸ ὄνομα τοῦ Ταῖν, ἀλλ' ἐν τῇ σχετικῇ του θεωρίᾳ ὅτι ὁ ποιητὴς εἶνε ὁ καρπὸς μόνον τοῦ milieu ἐν ᾧ ζῇ, σφάλλεται. Ὅλίγα μεγάλα πνεύματα παρεγνωρίσθησαν ἀκριβῶς διότι δὲν ἀνήκον εἰς τὴν ἐποχὴν των ; Ἡ Γεωργία Σάνδη ἀδίκως κατηρᾶτο τὴν ἐποχὴν τῆς, ἥτις μήπω ἀνανήψασα ἐκ τῆς Ἀναγεννήσεως, τόσον παρεγνώριζε τὸν χρωστῆρα τοῦ Εὐγενίου Δελλακροᾶ ; Ἡ Ἄ! ὁ ποιητὴς πρῶτον γεννᾶται, ἀλλ' εἶτα διαμορφοῦται, ἀγράμματος εἶνε ἀδύνατον νά υπάρξῃ. Εἶνε δὲ γεννημένος ὡς τοιοῦτος ὁ ποιητὴς, καί ὄχι πλάσμα τῆς ἐποχῆς του.

— Πολὺ καλὰ, τῷ λέγω. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται καί ἂν ἔλειπεν ἡ ἐμπνευσις τῆς ἐποχῆς του π. χ. ἡ Λάουρα ἴσως δὲν θά ὑπῆρχεν ὁ Πετράρχης, οὔτε ὁ Δάντης θά ἔγραφεν ἄλλο τι ἀπὸ τὴν «Κόλασιν»

ἂν ἔλειπεν ἡ Βεατρίκη. Τί ἄλλο εἶνε αὐταὶ αἱ ἐμπνεύσεις παρὰ τὸ milieu τοῦ Ταίν ;

— Ὑποθέτω φίλε μου, μοὶ λέγει, ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἀνάξιος λόγος ὁ γάλλος φιλόσοφος ἂν ἔφερε τοιαῦτα παραδείγματα εἰς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν του. Θὰ σὲ προτρέψω μόνον ν' ἀναγνώσῃς τὰς Souvenirs Dramatiques τοῦ Δουμᾶ. Ἐκεῖ θὰ πεισθῆς, ὅτι ὁ Μολιέρος, ὁ Ρακίνας, ὁ Βολταῖρος ἐνεπνεύσθησαν πράγματι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Clairon τῆς Bijart τῆς Champseleé ἀλλ' ὁ Σαίξπηρ ; Ἐρωτᾷ, ὁ Δουμᾶς, πῶς διέπλασεν ὁ Σαίξπηρ τοὺς θαυμασιωτέρους γυναικίους τύπους, τὴν Μιράνδα, τὴν Ἴμογένη καὶ τὴν Κορδηλίαν καὶ πῶς ἀνέλιξεν ὅλην ἐκείνην τὴν περιπάθειαν τῆς Δεισδαιμόνας καὶ τῆς Ἰουλιέττας ; Ὁ Δουμᾶς ἐξηγεῖ τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι οἱ χαρακτήρες τῶν μεγάλων ποιητῶν εἶναι πάντοτε ἀνδρικοὶ καὶ ὁ Σαίξπηρ μόνον τὴν διάνοιάν του εἶχε κάτοπτρον τῶν χαρακτήρων, οὓς ἐφαντάσθη μὲ τὴν δύναμιν ἔρωτος καὶ ποιήσεως. Καὶ δι' αὐτὸ περὶ αὐτοῦ ἐλέχθη ὅτι ἀποκόψας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀγγέλων τὰς πτέρυγας ἐπαρουσίασεν αὐτοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους ! Ναὶ φίλε μου ! Ὁ ποιητὴς ἐγκυμονεῖται ὑφ' ὀλοκλήρων αἰῶνων καὶ γεννᾶται εὐγενὴς βλαστὸς ἐκ Θεῆας Προνοίας. Οὐδὲν ἐν αὐτῷ εἶναι ἀντικειμενικόν, ὅλος ὁ ἰδανικὸς κόσμος εἶνε ἐντὸς αὐτῶν καὶ σπινθὴρ ὡς ἔναυσμα μόνον χρησιμεύει πᾶσα ἄλλη Βεατρίκη.

Θὰ ἀφήσω τὸν λαβύρινθον τῶν θεωριῶν εἰς ὃν ἐρρίφθημεν καὶ θὰ συνεχίσω τὸν λόγον του εἰς τὸ περὶ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φιλολογίας θέμα του.

— Ἀπελπίζονται πολλοί, μοὶ λέγει, ὅτι ἡ ποίησις μόλις πτερυγίζει παρ' ἡμῖν. Ἐγὼ ἀπεναντίας, θὰ μὲ πιστεύσῃς, εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος. Πέντε—δέκα ἔτη δὲν κρίνουσι ποτὲ μίαν ἐποχὴν, οὔτε οἱ προκροῦσται τῆς ποιήσεως ὅσον πολλοὶ καὶ ἂν ᾧσι, χαρακτηρίζουσι ποτὲ μίαν φιλολογικὴν περίοδον. Ὁ φιλοσοφῆσας ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καλαισθητικοῦ πνεύματος τῆς νέας γενεᾶς καὶ τῆς γλωσσικῆς διαμορφώσεώς της, θὰ ἦνε πολὺ ἀστείος ἂν δὲν εὕρη καμμίαν πρόδοδον. Θὰ τὸν συνεβούλευον τότε νὰ ἀφήσῃ τὰς διόπτρας τῆς προκαταλήψεως ὡς μόνον του φάρμακον.

Ἐν τούτῳ τεταραγμένος ὁ Βιζυηνὸς ἄρχεται ἀνελίσσων τὴν καλαισθητικὴν δύναμιν ὅλης τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φαντασίας, ἀπὸ τοῦ Χριστοπούλου καὶ Βηλλαρά μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

— Ἀλλά, μοὶ λέγει, ὑπὸ τὰς συνθήκας καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ὄρους ὑφ' οὓς διεμορφώθη ἡ κοινὴ εὐχαρίστησις καὶ σκέψις, ἡ πνευματικὴ ἐρ-

γασία παρ' ἡμῖν ὀλίγιστα ἀμείβεται. "Ἄλλως τε καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς ἀναδείξεως ἐνὸς ἀληθοῦς ποιητοῦ κατήντησε ζήτημα ἀγοραῖον, διασαλπίσεως καὶ ρεκλάμας. Ἡ ἐκτίμησις ἐπέρχεται ἢ ἀργὰ ἢ πλατωνικώτατα. Καὶ ὅμως ὁ ἀληθὴς ποιητὴς ὁ ζῶν εἰς τὸν ἰδανικόν, τὸν αἰθέριον κόσμον εἶνε τόσοσ ξένος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς τῆς κοινω- νίας μας, τόσοσ ξένος!

"Ἄχ! διατὶ ὁ λόγος νὰ καταντήσῃ εἰς προσωπικόν του ζήτημα καὶ νὰ θιχθῇ ἢ παράτονος τῆς αὐτοσυνειδησίας του χορδῆ, νὰ ῥιφθῶσιν αἱ σκέψεις του εἰς τὸ διανοητικόν χάος τῶν ἠλλοιωμένων ἐγκεφαλικῶν του μορίων, τῶν παθολογικῶν, τῶν ἐκφυλισθέντων. . . Μοὶ ἐφάνη ἢ ὄψις του ὡς νὰ παρεμορφῶθη παραχρῆμα καὶ τετανικῶς ἐν σπασμῶ ὑψῶν τὰς χειῖρας του μοὶ κατεστρώννυε ὅλα τὰ χρυσᾶ του ὄνειρα, τὰ ῥόδινα παραπλανήματα τῆς παραπλήγος φαντασίας του, τὰ παράλογα, τὰ τρελλὰ. Τοὺς ἀμυθήτους θησαυροὺς του καὶ τὰς ἐκτρόχους σκέψεις του, ἵνα συζεύξῃ τοὺς πλανήτας ὑπὸ τὴν μυστηριώδη δύναμιν, ἣν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐφεύρε, καὶ νὰ ἐκδώσῃ τὰ συγγράμματά του τὰ μεγάλα, τὰ πρωτοφανῆ, τὰ θαυμαστά του ποιήματα. "Ὡ καθ' ὄλην ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο τρελλός, ἦτο τρελλός! Κατόπιν μείνας σιωπηλὸς ἐπὶ πολλὴν ὥραν:

— Θὰ σοὶ ἀναγνώσω, μοὶ λέγει, ἓν νέον ποίημά μου *legende* πρὸς αὐτὴν φτώχεια ποῦ ποτὲ δὲν πεθαίνει». "Ἀκουσέ το· θὰ σοὶ ἀρέσῃ;

ΜΟΝΟ Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ

LEGENDE

I

Φτώχεια φτώχεια ἐντὸς τοῦ κόσμου
φτώχεια πίσω, φτώχεια ἔμπρός μου
διαιωσιμὸν φάσμα
κάθε τοῦ θεοῦ μου πλάσμα
τὸ κρατεῖς σφιχτὰ στὰ βρόχια.

Μὲ τὴν Εὐὰ γεννημένη
μόνο ἢ φτώχεια δὲν πεθαίνει
Μίδραι πᾶμπλοῦτοι καὶ Κροῖσοι
τοὺς ἐπῆρε ὁ χάρος πάγει . . .
μὰ τὴν φτώχεια ποῖος θὰ φάγῃ
θάνατος νὰ ξεψυχῆσῃ;

— "Ἄχ! ἀλλοίμονον, παιδιὰ μου
κάνεις θάνατος σιμά μου
δὲν ἔχει δυναμοσύνη
καὶ τὴν φτώχεια δὲν ὀρίζει
'δῶ καὶ 'κεῖ καθὼς θερίζει
νὰ ξεκάμῃ καὶ μ' ἐκείνη.

II

Τὸ γιὰτὶ τὸ λέει ἢ ἀλήθεια
ποῦνε μέσ στὰ παραμύθια.
Εἶνε χίλια μύρια χρόνια
κ' ἦτανε στὴν γῆ χολέρα
καὶ ὁ Χάρος μιὰν ἡμέρα
μέσ' στὴν παγωνιά στὰ χιόνια

μέ τὸ κοφτερὸ δρεπάνι
 νὰ χωθῆ κρυφὰ προσθάνει:
 ἔμπρός σ' τῆς φτώχειας τὸ μιντέρι
 σοβαρῶς καὶ μετὰ τρόπου
 τάχατες σπουδαίου ἀνθρώπου
 καὶ τ' ἀλύπητο τῆς δίδει χέρι

Μὲ συμπάθειο ὦ κυρά μου
 σὲ καλῶ 'στ' ἀρχοντικά μου.
 Ὁ ἀφέντης ποῦ με τίλλει
 τὴν ἀνάπαυσί σου θέλει
 ἀπ' τοὺς κόπους κ' ἀπ' τὴν πείνα
 σῶταξε γλυκὸ καὶ μέλι.

Γρηὰ φτώχεια μὴ δακρύζεις
 μέ θυμάται, μέ γνωρίζεις
 Νιὰ μέ κάλλη μ' ἐξυπνάδα
 εἶχες κράνοιχτη τὴν θύρα
 νάμβη ὁ νιὸς ποῦφερνε γύρα
 διὰ σὲ στὴν κατινάδα

Τῶχει ἡ νιότη, τῶχ' ἡ φτώχεια
 σ' ἀν ψουσὸν τ' ἀνεμοβρόχια
 χάρισμα κραεὶ νὰ πίνη
 καὶ ὡς ποῦν' γερῆ ἀκόμα
 μέ τὸν ἐραστή σὸ στρώμα
 νὰ ζεσταίνεται κ' ἐκείνη

— Ἄχ! ἡ φτώχεια ἀναστενάζει
 καὶ τὸ δάκρυ τῆς σταλάζει
 ἄφες με 'στὴν προπευχὴν μου
 γιὰ νὰ σώσω τὴν ψυχὴν μου
 τῆς νεότητος τὰ λάθη
 εἶνε στὴν ψυχὴν μου πάθη

Τὴν λιγόλεπτή σου 'σχόλη
 πέραν τὴν σὸ περιθῶλι
 στὴν ἐφτάκαλη μηλιὰ μου
 φάγε μῆλα πῶχ' ἐπάνω
 ὡς κ' ἐγὼ ταχειὰ νὰ κάνω
 τῆς ψυχῆς τὴν λιτανειὰ μου

III

Ποῦ ὁ χάρος νὰ τὸ ξέρη
 ἢ μηλιὰ ποῦ 'πᾶ νὰ εὔρη
 ἀπ' τὴν φτώχεια μαγεμένη
 ὅποιος γιὰ καρπὸ ξαμόνει
 σὲ παγίδα τὸν τσακίνει
 καὶ κρεμαῖτ' αὐτοῦ καὶ μένει

Κι' ὅπως τὰ παιδιὰ γιὰ μῆλα
 κρεμασμένα σ' ἀν τὰ ξυλα
 τᾶπιανε ἢ γρηὰ στὰ χέρι
 μέ ραβδί καὶ πάτα πάτα
 τὰ χτυποῦσε στὰ γεμάτα
 ἀπαλά τους κλομερία

Ἔτσι καὶ τὸν χάρο βρῆκε
 κρεμαστὸ καὶ τὸν ἀφῆκε
 νὰ κουνιέται δέκα χρόνια
 μ' ὄλα του τὰ παρακάλια
 — ὦ τοῦ ἄμοιρου τὰ χάλια —
 τὸν κρατοῦσε γιὰ αἰώνια

Μὰ στὴν ὕστερη τὴν ὥρα
 ὅπου δὲν ἔμπορῶσ' ἡ χώρα
 τοὺς ἀνθρώπους νὰ χορτάση
 — ἔρου πλεόν δὲν πεθαίνουν —
 στῆς γρηᾶς τῆς φτώχειας μπαίνουν
 τὸν παπποῦ νὰ ξεκρεμάση.

Μὰ ἡ φτώχεια — Αὐτὴν τὴν χάρι
 κράζει, δὲν τοῦ τῆνε κάνω
 γιὰτὶ στοίχημα τὸ βάνω
 σ' ἀν λυθῆθὲ νὰ μέ πάρη.

Ἄχ! ἀγάπη τῆς ψυχῆς μου
 ὁ Θεὸς ἐγγυητής μου
 — λέγεις αὐτὸς ποῦ λέγουν χάρο —
 ὡς τὴν ὕστερη τοῦ κόσμου
 θᾶπε ἀφέντιτα ἔμπρός μου
 καὶ ὅσω ζῶ δὲν θὰ σὲ πάρω

— Ὑποσχέσεις ἰὼ δὲν πέρνω
 συμβολαιογράφου φέρνω
 καλαμάρι, χάρτη, πέννα
 γράψε το ὑπόγραφέ το
 πῶς ποτέ σου ἀπὸ φέτο
 δὲν θὲ νὰ θερίσης ἴμενα.

Κι' ἀπὸ τότε ἀπ' ἄκρη σᾶκρη
 τρέχει τῶν φτωχῶν τὸ δάκρυ.
 Κάθε μιὰ ψυχὴ πεθαίνει
 μὰ τὴν φτώχεια σκέπει χάρος
 νὰ τῆς μπῆ δὲν ἔχει θάρρος
 καὶ ἔτσι ἀθάνατη ἀπομένει!

Μόλις ἀπετελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ποιήματός του, ὅπερ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔχει ποιήσει.

— Ἰδοὺ λοιπόν, μοὶ λέγει, αὐτὴ εἶνε παράδοσις καὶ πρέπει νὰ φυλαχθῆ. Ὅλαι αἱ παρόμοιαι πρέπει νὰ ἐκκαφῶσιν ὡς αἱ ἀρχαιότητες τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν εἶχον ἀνάκαθεν. Παραδόσεις, ἔθιμα, παραμύθια, γνωμικὰ εἶνε αἱ βάσεις ἐνὸς μεγάλου ἔθνικοῦ ποιητοῦ. Ὅ,τι ἐπιτελοῦσιν οἱ αἰῶνες, δὲν τὸ γεννᾷ ἢ στιγμή καὶ ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται ὅπως ὅλον τὸ ἔθνος. Αὐτὸ ἐπρέσθευεν ὁ Γκαῖτε, ὁ Σίλλερ καὶ ὁ Οὐγκώ. Ἀνέγνωσες «τὸν *Kawstartitor Παλαιολόγον μου* ;»

— Πολλάκις μάλιστα.

— Σὲ ἤρεσε ;

— Ὑπερβολικά.

— Ξεύρεις λοιπόν ; Πέρυσι κῆποιος ἐκ τῶν λογιωτάτων ἐν Ἀθήναις μοὶ ἔκαμε πλαγιῶς παρατήρησιν διατὶ ἐδημοσίευσαι ποίημα ἔχων ὑπόθεσιν «τὸ *συραξάρι τοῦ Ἀ. Κασσιανοῦ*» καὶ ἕτερον «τὸ *Σεῖτὰν ἀειτησι*». Ὁ περὶ οὗ λόγος κύριος ἐθαύμασε, μοὶ εἶπε, τὸν «*Παλαιολόγον*» μου, ἀλλ' ἂν ἤθελε νὰ τῷ εἶπω τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς παρατηρήσεώς του ἔπρεπε νὰ μὴ τὸν θαυμάσῃ. Τῷ ἀπήντησα, ὅτι θὰ ἐπεθύμουν νὰ μὴ συζητήσω ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος, ἀλλ' ἂν ἔχη τὴν καλωσύνην νὰ διέληθαι ἐκ τοῦ οἴκου μου καὶ θὰ τῷ ἐπιδείξω τόμους ὅλους ποιημάτων ἐπὶ παραδόσεων καὶ παροιμιῶν τῶν κλασικωτέρων ποιητῶν. Νὰ ἦνε ἄρα γε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τόσο ρωμαντικὸς ; Ἀποθαυμάζου καὶ ἐκτιμῶσι μόνον τὰ ρωμαντικά. Ὁ βραβευθεὶς «*Κόδρος*» μου, μὰ τὴν ἀλήθειαν, μοὶ φαίνεται ὅτι ἔχει τόσα ἐλαττώματα, ὥστε πρέπει νὰ τὸν ἀποκηρύξω. Εὐτύχημα δι' ἐμὲ ἦτον, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς βραβεύσεώς του ἀπήντησα εἰς τοὺς ἐπικριτὰς συναγωνιστάς μου, ὅτι ὅσα μὲν ἐκεῖνοι κατηγόρησαν εἶνε κλασικῶν ποιητῶν μιμήσεις, ὅσα δὲ αὐτοὶ δὲν εὗρον προθύμως, τὰ ἐπέδειξα ὡς ἐσφαλμένα. Δὲν ἔκαμα καλά ; Μοὶ ὑπερεπηγήθη ἐκτὸς ἄλλων καὶ ἡ «*Κατάρατος κόρη*» ἀλλὰ τόσο ὑπολείπεται τῆς Παράφρονος.

Καὶ μὲ ἀπήγγειλε τὴν πρώτην στροφὴν :

Λυσσᾶ καταίγεις εἰς ἀγρίους δρυμοὺς
 καὶ θύελλα μαύρη μαστίζει τὰ ὄρη
 μὲ κόμην λυτὴν ἢ ἀπλανεῖς ὀφθαλμοὺς
 προβαίν' ἢ Κατάρματος κόρη.
 Κρυμνῶδης βράθρων ρωγμῇ
 τὸν ἄσκοπον δρόμον της κόπτει
 σφοδρὰ τῶν χειμάρρων ὄρμη
 τὴν τόλμην της σκώπτει.

Ἄ! Ἄν ἔβλεπες, φίλε μου, πόσον θὰ ὠχρία ἢ στροφὴ αὐτὴ ὅταν ὁ μακαρίτης Σαιντ - Ἰλέρ μοι ἔθλιβε θερμῶς τὴν χεῖρα καὶ μετέφραζε καὶ ἐσχολίαζε τὴν «*Παράφρονα*». Γνωρίζεις τὰ ἀνέκδοτα παιδικὰ ποιήματα, ἅτινα κατήρτισα κατὰ παράδειγμα ἄγγλων καὶ γερμανῶν ποιητῶν μετὰ σχετικῶν εἰκόνων πρὸς βαθμιαίαν τοῦ νοῦ ἀνάπτυξιν ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας μέχρι τῆς γυμνασιακῆς μορφώσεως. Ὑποθέτεις ὅτι θὰ εὔρω ἐκδότην; Ἀπατάσαι. Ἄν ἐξέιδον τὰ «Ἀπόκρυφα» καμμιάς μεγαλοπόλεως ἢ κανὲν μυθιστορικὸν ἐξάμβλωμα, τότε ναί. . .

— Νὰ τὰ ἐκδώσῃτε ὁ ἴδιος.

— Διατὶ ὄχι! Καὶ κατόπιν παρουσιάζεται π. χ. ὁ κ. Φασουλίδης, κλέπτει ἐκ τῆς ἐκδόσεώς μου ὅσα τὴν στιγμὴν ἐκείνην θελήσῃ, παρεμβάλλει μερικὰ ἄλλα τοῦ Ζαλακώστα, τοῦ Τανταλίδου καὶ ἰδοὺ μία νέα εὐθηνοτάτη ἐκδοσις ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀρθολογία*». Σᾶς ἀρέσει; Τοῦτο καλεῖται πνευματικὴ ἰδιοκτησία ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ τώρα διὰ τῶν ἀπειραριθμῶν χρημάτων μου, διὰ τῆς βασιλικῆς μου δυνάμεως θὰ ριζώσω φραγμοὺς εἰς τοὺς λωποδύτας, θὰ κλονίσω, θά. . . θά. . .

Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου του μετετέραπῃ καὶ αὖθις. Ἡ μεγαλομανία παρεζάλισεν ἐξαίφνης τὸν ἀτυχῆ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σωφρονεστέρως τοῦ λόγου του ρύμης.

Πλὴν ἀπὸ τοῦ ἀρκετὰ μακροῦ μας περιπάτου ἀνὰ τὸ βουνόν, τὸ λευκὸν κατάστημα ἦτο ἤδη πρὸ ἡμῶν καὶ ὁ περίπατος ἀρκετὰ μᾶς εἶχε κουράσῃ. Εἰς τὴν ὄψιν του περιελούσθην ἀσυνήθη ψυχρότητα. Μόλις εἰσῆλθομεν εἰς τὸ πρῶτον βῆμα:

— Βιζυηνέ, Βιζυηνέ! φωνεῖ ὑψηλὸς νέος, ἰσχνός, μὲ γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν, τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἀνεγνώρισα. Ἦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως τῆς βασιλείσεως, ὁ ἀτυχῆς Ζαχρηῆτος, παραφρονήσας μόλις ἐξ Ἀγγλίας εἶχεν ἐπιστρέψει καὶ ἀναγορευθῆ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ ὑφηγητῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου. Ἀμέσως δὲ διὰ σπασμωδικῆς κινήσεως τὸν σύρει ἐκ τῆς χειρός.

Βιζυηνέ. Νὰ τί ἀνεκάλυφα, τὸ ποτήρι μου! Δὲν σοὶ εἶπα τὸ πρῶτ,

τί υπέφερα τὴν νύκτα μὲ δίχως ποτῆρι; Τὸ εἶχεν ὁ Ράμφος μέσα εἰς τὴν τσέπη του. Ὡς παντοπώλης ποῦ ἦτο «ἀξέχαστη παληὰ ἀγάπη».

Καὶ διὰ ἡμικυκλικῆς περιστροφῆς τῶν δακτύλων ὑπεδήλου τὰς λυποδυτικὰς τοῦ συντρόφου του διαθέσεις κατὰ γελοῖον τρόπον.

Τώρα τί τιμωρίαν νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ εἰσαγγελέως; Μήπως δὲν ἦτο δυνατόν καὶ ν' ἀποθάνω ἐκ δίψης καὶ νὰ εἶχεν αὐτὸν τὸν σισπὸν ὁ κύριος αὐτὸς ἐκ προμελέτης μακρᾶς καὶ μοχθηρᾶς ψυχῆς του; Ἀνέγνωσες τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν καὶ τὴν Ποινικὴν νομοθεσίαν. . . ἤ, αὐτὸ θὰ τὸ χαρακτηρίσω ἐγκλημα καὶ κρατῶ τὸ ποτῆρι ὡς σῶμα τοῦ ἐγκλήματος *corpus delicti*, σῶμα τοῦ ἐγκλήματος!

Καὶ δι' ἀποτόμου ἀποστροφῆς ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ παρακειμένου καθίσματος κλαίων παιδαριωδῶς. Ὁ Βιζυηνὸς μὲ ἀφίνει ἀμέσως, εὐρίσκει τὸν λυποδυτήσαντα τὸ ποτῆρι, καὶ τὸν συμβουλεύει πατρικῶς νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὴν πρᾶξιν του αὐτὴν ὡς ἀντικειμένην εἰς τοὺς θεμελιώδεις ὄρους τῆς κοινωνικῆς διαβίωσης. Εἰς ὅλα ταῦτα ἐγὼ ἔστην τηρῶν. Κατόπιν ἐπιστρέφει καὶ δεικνύων τὸν κλαίοντα.

Εἶνε τρελλός, μοὶ λέγει, πόσον τὸν λυποῦμαι. Ἄλλ' ἢ τρέλλα αὐτὴ εἶνε περαστική. Δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὀργανικὴν βλάβην ὁ ἐγκεφαλός του. Νεύρωσις, ἀπλῆ νευρωσις!

Καὶ πηγαίνει ἵνα τὸν παρηγορήσῃ. Πῶς ἐγνώριζε τοὺς ἰατρικοὺς ὄρους, ἔστω καὶ συγκεχυμένους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσω. Ἐφριζα μόνον ὅταν ἀκριβῶς ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάζεται ἄλλος κύριος χαμογελῶν μὲ συμπαθῆ φυσιογνωμίαν καὶ μὲ χαιρετᾶ.

Εἶσθε φίλος τοῦ Βιζυηνοῦ, μοὶ λέγει;

— Μάλιστα, ἀπήντησα.

— Τὸν καῦμένο, πῶς τὸν λυποῦμαι. Μᾶς λέγει ἱστορίας, ποιήματα, χίλια δύο καλὰ πράγματα καὶ μᾶς ἐξηγεῖ τὸ κάθε τι μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, ἔχει ὅμως τὸ κακὸ νὰ νομίζῃ ὅτι εἶνε αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς, ὅτι ἔχει ταμίαν τὸν κ. Συγγρόν καὶ ἀμάξια καὶ ὑπηρέτας. . . ἀφοῦ εἶσθε φίλος του δὲν τῷ κάμνετε μίαν χάριν; Νὰ τὸν πάρητε αὔριον μαζὶ σας καὶ νὰ ὑπάγητε εἰς τὸ παλάτι, ἵνα πεισθῇ, ὅτι δὲν εἶνε αὐτὸς βασιλεὺς, ἀλλ' ὁ Γεώργιος, νὰ τὸν πᾶτε εἰς τὸν κ. Συγγρόν, νὰ τὸν πῆτε νὰ εὔρη τὰ ἀμάξια του καὶ ἅμα ἴδῃ ὅτι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχει, θὰ ἡσυχάσῃ. Αὐτὸς δὲν εἶνε τρελλός. Διατί δὲν τὸν παίρνετε; Τί ἁμαρτία, τέτοιος ἄνθρωπος νὰ ἦνε κλεισμένος ἴσ' ἂν τρελλός, τέτοιος φιλόσοφος!

Ἐφριζα εἰς τὸν συλλογισμόν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὅστις ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ παράφρων.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βιζυηνὸς εἶχεν ἔλθῃ.

— Τὸν ἔπεισα, μοὶ λέγει, τοῦ νὰ παύσῃ νὰ κλαίῃ καὶ ἡσύχασε.

Πλὴν ἡ νύξ εἶχεν ἐπέλθῃ. Ἦτον ὥρα ν' ἀναχωρήσω. Τὸν ἠσπάσθην ὑποσχόμενος ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ τὸν ἐπανεύρω. Ἐκεῖνος διεμαρτύρητο ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ μαζὶ μου καὶ δὲν μὲ ἀφῆκε παρ' ὅταν ἔλαβε τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ ἔλθῃ νὰ τὸν παραλάβῃ. Ἡ συνέντευξις μου αὕτη ἐτελείωσεν οὕτω.

III

Προσεπάθησα νὰ μνημονεύσω ὅ,τι κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἐκείνην εἰς τὸ φρενοκομεῖον συνέβη. Εἶνε ἀληθές ὅτι οὔτε σειρά λόγου, οὔτε σειρά ἰδεῶν ἐτηρήθη, ἀλλ' ὁ τίτλος τῶν γραμμῶν τούτων «*Σελίδες ἐν Φρενοκομείῳ*» καὶ ὁ σκοπός μου, ἵνα οὐδὲν παραλλάξω, νομίζω ὅτι δικαιούσι τὴν ἄτακτον ὕλην, ἣν παρέθηκα. Θὰ τελειώσω μόνον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀτυχοῦς μου φίλου, παραθέτων τὸ πρῶτόν του ποίημα, ὅπερ ἔγραψεν ἅμα ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποπνεόν στυγνὴν μελαγχολίαν, φεμβώδη, παθητικωτάτην, παραθέτω ὀλόκληρον, ὁ δ' ἀναγνώστης θὰ συγκινηθῆ καὶ θὰ κλαύσῃ διὰ τὸ λυγρὸν παράπονόν του, ἀτυχοῦς ἔρωτος ποιητικῆς καρδίας. Ἐν μόνον ἐν τῷ πόνῳ τῆς καρδίας του πεθεῖ ὁ ποιητής, ἀποῦ ἔχασε τὴν ξανθὴν καὶ γαλανὴν του, νὰ ἡσυχάσῃ πλέον καὶ ν' ἀναπαυθῆ, ἀπηυδηκῶς παρὰ τὸν σταυρὸν τοῦ τάφου τῆς. Ἄρά γε δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ «ἡσυχάσῃ»;

ΤΟ ΦΑΣΜΑ ΜΟΥ

Σὰν μ' ἀρπάχθηκε ἡ χαρὰ
 ποῦ ἔχαιρόμουν μιὰ φορά,
 ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα,
 μεσ' σ' αὐτὴ τὴν χώρα,
 ὄλα ἀλλάξαν τώρα!

Καὶ ἀπὸ τότε ποῦ θρηνώ,
 τὸ ξανθὸ καὶ γαλανὸ
 καὶ οὐράνιο φῶς μου
 μετεβλήθη ἐντός μου,
 καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.

Νειοὶ καὶ νεαῖς ποῦ περπατοῦν
 καὶ φαίδρα μὲ χαιρετοῦν,
 ἡ φαίδροτῆ των θὰ λειψῇ
 ἅμα ἰδοῦνε νὰ προκύψῃ
 ἡ ἰδική μου θλιψί.

Ὡς καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ
 ποῦ ἔχουν εὐθυμῆ καρδιὰ
 κάμνουν πρόσωπο θλιμμένο
 σὰν μὲ βλέπουν νὰ διαβαίω
 τὸν ὄφρανεμένο.

Εἰς τὸν ποῖνο, 'ς τὴν ἐλγή,
 τὰ γλυκόφωνα πουλιὰ,
 ποῦνε γιὰ νὰ κελαιδοῦνε
 καὶ τὸν ἴτιο μου νὰ ἰδοῦνε,
 σιωποῦνε.

Καὶ ὁ γαλάζιος οὐρανός,
 σὰν τὸν βλέπω, ὄφρανε
 ὄψι στρέφει·
 φῶς τὰ ὠραῖα του νέφῃ
 δὲν τὰ στρέφει.

Καὶ ἡ θάλασσα ἡ πλατειά,
 δίχως μάτια, δίχως φτιά,
 ὅταν νοιώσῃ στὸ ἀργό μου βῆμα,
 ἡσυχάζει πᾶν τὸ κύμα,
 σὰν νὰ κλαίῃ!
 Ἄχ, τὶ κρῖμα!

Ἐστὸ λειθάδι τὸ βαθύ
 ἡ φωνή μου ν' ἀκουσθῆ,
 τὰ φαιδρὰ τὰ πεταλούδια,
 παραιτοῦνε τὰ λουλούδια
 τὰ τραγούδια!

Καὶ τὸ ρυάκι, ποῦ λαλεῖ
 παραμύθια καὶ πλαλεῖ
 ἔστην σκιάν μου, σὰν διαβαίνει,
 σιωπᾶ καὶ μένει
 καὶ δὲν κρένει.

Καὶ τὸ ἀγέρι τὸ φαιδρὸ
 εἰς τὸ φύλλωμα τὸ ἄδρὸ
 σὰν μὲ νοιώσῃ,
 δὲν μπορεῖ πλέον νὰ δώσῃ
 ἀρωμάδα τόσῃ.

Τὸν σταυρὸ τὸν ἀψηλὸ
 ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ,
 τὸ μυριάκριβο ὄνομά της!
 Καὶ ἀπ' τὰ χρώματά της
 ἡ φωνή της ἡ χρυσῆ
 μοῦ φωνάζει «ἔλα καὶ σὺ
 δίπλα ἔς τὸ ξανθὸ παιδί σου
 καὶ κοιμήσου!»

Νοέμβριος 1893

Μόν' ὁ ἄγριος βορηᾶς
 κρῦος, μελανῆς θωρειᾶς,
 καλβαλάρης πάνω ἔς τ' ἄτι
 μοῦ σφουρίζει ἔς τ' αὐτὶ κάτι
 καὶ διατάττει:

«Κι' ἄν σὲ ἰδῶ βασιλεῖά, ἀετό,
 εἰς τὸν μαῦρο κόσμον αὐτό,
 τὴν χαρὰ σου στερημένος,
 εἶσαι ξένος!»

Ἐβάλ' τὸ στέμμα κατὰ γῆ·
 δὲν εἶνε χαρᾶς πηγῆ!
 Σκῆπτρον τὸ κρατοῦν καὶ οἱ λῦκοι,
 Ὅχι ἀνάκτορα καὶ οἴκοι,
 γῆ σου ἀνήκει!»

Μέσ' ἔς τὰ στήθια ἡ συμφορὰ
 σὰν τὸ κύμα πλημμυρᾶ·
 σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
 σ' ἓνα μνημα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἡ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Ποτὲ τὸ πόσο σ' ἀγαπῶ,
 Δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ πῶ·
 Μὲ φύλλα ἢ ἄστρα δὲν μετρίεται,
 Μὲ θάλασσα δὲν ἀπαντιέται.

Μόν' θὰν τὸ μάθῃς μιὰ φορὰ,
 Ὅταν σ' ἀφήκῃ ἡ χαρὰ·
 Νοῦ ἢ ζωῆ σὰν λησμονήσω
 Σὰν τρελλαθῶ ἢ σὰν θὰ σθύσω.

ΑΓΙΣ ΘΕΟΣ